

LITERATURA UNIVERSAL

1. Presentació.

La matèria Literatura Universal continua l'itinerari formatiu iniciat en l'educació primària i secundària pel que fa a les competències específiques de competència literària i de lectura autònoma en la matèria de Valencià: Llengua i Literatura i Llengua Castellana i Literatura. Més concretament, aquesta matèria reforça el perfil d'eixida de 4t d'ESO en relació a aquestes dues competències específiques.

Pel que fa a la competència literària, en la matèria de Literatura Universal s'aprofundeix en la capacitat autònoma d'interpretació dels textos. Ara l'alumne hauria de ser capaç d'interpretar el sentit dels textos literaris utilitzant un metallenguatge adequat. D'altra banda, en aquesta etapa cal que els textos literaris s'expliquen també a partir dels seus contextos de producció i de recepció, i tot això inserit en un marc social i històric i en una sèrie cronològica. A més a més, l'alumnat hauria de poder comunicar els resultats dels processos de lectura profunda i de recerca sobre els contextos de producció i de recepció dels textos literaris a través de diversos canals i mitjans.

La matèria Literatura Universal, com a optativa del Batxillerat Humanístic, hauria de preparar també l'alumnat per als estudis humanístics tot introduint-lo en la investigació literària i en la producció de textos assagístics literaris a partir de les lectures proposades en el curs.

La matèria Literatura Universal contribueix també al desenvolupament conjunt de les dues modalitats de lectura literària abordades al llarg de tota l'escolarització: la lectura guiada i la lectura autònoma. Mitjançant la lectura guiada l'alumnat aprofundeix en la seua capacitat de lectura interpretativa, comparativa i crítica dels textos literaris. El procés lector en què s'implica l'alumnat és ara més complex, s'amplia la seua capacitat per a anar més enllà d'una interpretació del sentit literal dels textos literaris i per a aprofundir en el sentit simbòlic profund i també en el significat social i estètic de les obres literàries en un context històric determinat.

Quant a la lectura autònoma, aquesta matèria permet que l'alumnat aprofundisca en la seua capacitat per a la lectura autònoma de textos complets. En aquest cas el cànon escolar s'allunya de la tradició cultural pròxima i s'amplia cap a llengües, cultures i èpoques distants. Es té en compte en aquest cànon tant les obres considerades clàssiques per la tradició lectora universal, com aquelles que formen part de cànons alternatius o emergents. Aquest allunyament permet que l'alumnat contraste la seua identitat cultural amb altres identitats plasmades en les obres literàries. D'aquesta manera l'estudi de la literatura universal prepara l'alumnat per al contrast cultural: en fomenta l'estima cap a cultures diferents alhora que el fa capaç de percebre les semblances inherents a la condició humana.

Efectivament, la matèria de Literatura Universal permet que l'alumnat accedisca a un entramat de referències literàries compartides per la humanitat. Al mateix temps, la matèria convida a qüestionar críticament el cànon literari i a obrir la mirada cap a un altre cànon possible que tinga en compte també les obres escrites per dones i per autores i autors de cultures no occidentals.

La matèria de Literatura Universal connecta amb els reptes del segle XXI, pel que fa a la valoració de la diversitat personal i cultural.

D'altra banda, aquesta matèria es troba directament vinculada amb la competència clau en comunicació lingüística, que inclou la lectura autònoma, la capacitat de relacionar les obres literàries amb la tradició literària i d'apreciar la seua influència posterior, la consideració de la literatura com una forma d'interpretació argumentada individual i també compartida sobre les grans qüestions que han preocupat la humanitat, i la creació de textos literaris.

Els vincles d'aquesta matèria amb la competència clau en consciència i expressió culturals són també molt estrets: la reflexió sobre el patrimoni cultural, en aquest cas literari, la investigació sobre les característiques de les manifestacions literàries, la recepció activa de la literatura a través del procés lector i de la configuració d'un itinerari lector al llarg de la vida, l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions amb creativitat i esperit crític, i l'expressió personal a través de la literatura.

Finalment, la matèria Literatura Universal s'associa amb la competència clau ciutadana a partir de la dimensió social del fet literari: l'anàlisi dels contextos socials de la producció i la recepció de les obres literàries, o el judici propi i argumentat dels problemes ètics i filosòfics que plantegen les obres literàries.

La matèria s'articula al voltant de quatre competències específiques. En la primera l'alumnat hauria de desenvolupar la capacitat de lectura interpretativa de textos literaris de la literatura universal passant des de la interpretació literal a la interpretació simbòlica; a més, aquesta competència permetrà que l'alumnat siga capaç de fer una lectura analítica dels textos per tal de vincular-los als seus contextos de producció i de recepció. La segona permetrà que l'alumnat siga capaç de fer anàlisis comparades entre obres literàries de diferents èpoques i tradicions literàries, i entre les obres literàries i altres manifestacions artístiques. La tercera hauria de portar l'alumnat a desenvolupar la capacitat de lectura crítica aplicada a les obres de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics que contenen i reflexionant sobre el concepte de cànon literari i sobre la manera com es configura. Aquestes tres primeres competències es vinculen d'una manera molt estreta a la competència específica de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura, ja que l'alumnat haurà d'investigar, documentar-se i compartir amb diferents mitjans el resultat de les seues lectures, acompanyades o autònomes, i de les seues recerques literàries.

Finalment, la quarta competència específica correspon a la creació de textos literaris en diferents formats seguint els models llegits a classe i inclou també la participació en manifestacions o en produccions literàries relacionades amb les obres treballades en el curs. Aquesta competència hauria de lligar-se amb les tres anteriors, de manera que a partir de la lectura interpretativa, analítica, comparada i crítica dels textos literaris es passara a la pràctica de l'escriptura literària, siga de manera individual, siga de manera col·lectiva.

Pel que fa a l'apartat dels sabers bàsics, aquests s'organitzen en dos blocs. Un primer bloc recull temes i gèneres de la literatura universal i els disposa en quatre apartats: el primer dedicat a la literatura del jo; el segon centrat en el teatre; el tercer arreplega temes i gèneres relacionats amb el món real i el fantàstic; i el darrer s'ocupa de l'assaig.

El segon bloc es dedica als conceptes i a les estratègies per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració i la creació literàries. En aquest cas s'hi inclouen, d'una banda, el conjunt de procediments i de conceptes clau de crítica i de teoria literària que l'alumnat necessitarà aplicar en els processos de lectura interpretativa, d'anàlisi de les obres literàries, de compartició de resultats i de creació literària. D'altra banda, s'hi inclouen també els sabers relatius a la tria de lectures de manera autònoma i a la participació en intercanvis comunicatius al voltant de la lectura. Finalment, s'hi inclou un apartat on es detallen les actituds i el valors.

En l'apartat següent, dedicat a les situacions d'aprenentatge, es donen algunes indicacions sobre les diferents maneres de planificar els itineraris de lectura i sobre la manera de dissenyar les activitats competencials que permetran articular les competències específiques amb els sabers bàsics i amb el perfil d'eixida de l'etapa.

Al final, es presenten els criteris d'avaluació de cada competència específica. Aquests criteris són els referents que indiquen els nivells mínims de desenvolupament competencial esperat en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. Els criteris d'avaluació són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge, juntament amb els sabers bàsics, i han de servir també per al

disseny de les situacions, els procediments i els instruments d'avaluació necessaris per a avaluar l'adquisició de cada competència específica.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Llegir, analitzar i interpretar clàssics de la literatura universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com els simbòlics, i també les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

2.1.1. Descripció de la competència (CE1).

En aquesta competència específica el treball de l'alumnat es centra en tres processos.

El primer procés és l'hermenèutic o interpretatiu i presenta dos nivells de dificultat. En un primer nivell d'interpretació l'alumnat hauria de fer una lectura interpretativa amb l'objectiu de desentranyar el sentit literal del text. En el segon nivell d'interpretació l'alumnat hauria de cercar i identificar en el text les claus que permeten arribar a un nivell superior de comprensió que és la interpretació del sentit simbòlic de l'obra. En aquest primer procés l'alumnat hauria de posar en joc sabers bàsics relacionats amb els elements formals dels textos: les estructures gramaticals, en el primer nivell; i la retòrica, la poètica, la mètrica o la narratologia en el segon.

El segon procés que hauria de seguir l'alumnat és una lectura analítica de les obres, acompanyada d'un procés de documentació guiat pel professorat. Aquest procés ha d'ajudar l'alumnat a ser capaç de relacionar l'obra llegida amb els contextos de producció i de recepció, tot posant en joc sabers bàsics propis de la història cultural i social, l'estètica o la mitologia.

Finalment, en un tercer procés, l'alumnat hauria de ser capaç de comunicar la seua experiència interpretativa i analítica a través de diferents canals, codis i gèneres discursius: tertúlia literària, assaig, estudi monogràfic o comentari de text, per exemple. A més, l'alumnat hauria d'utilitzar un metallenguatge adequat i poder vincular l'experiència lectora a experiències biogràfiques i lectores personals anteriors.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el segon i el tercer procés vinculen d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica, a través de la lectura interpretativa d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés de documentació i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es relaciona amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic fent possible l'establiment de connexions interdisciplinàries.

2.2. Competència específica 2 (CE2).

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

2.2.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica hauria de permetre a l'alumnat establir relacions entre les obres de la literatura universal llegides i d'altres manifestacions artístiques.

Primerament, l'alumnat hauria de ser capaç d'establir relacions entre les obres llegides i d'altres obres de la literatura universal, o de la literatura en valencià o en castellà, de diferents èpoques o autors. L'establiment d'aquestes relacions estarà guiat pel professorat i seguirà un itinerari de lectures planificat.

En segon lloc, l'alumnat hauria de ser capaç de relacionar les obres llegides amb diverses manifestacions artístiques en diferents èpoques: música, arts plàstiques, cinema, videojocs. Aquesta perspectiva s'ampliarà també a la cultura popular de diferents èpoques, tant antigues com contemporànies.

Finalment, l'alumnat hauria de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis de tipus comparatiu i intertextual per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el tercer procés vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica a la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 3 (CE1 i CE3), especialment pel que respecta a la recepció literària de les obres literàries estudiades en diferents moments històrics.

Aquesta competència específica es vincula, a través de la lectura comparada d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi comparativa i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Per últim, aquesta competència es relaciona amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic possibilitant l'establiment de connexions interdisciplinàries.

2.3. Competència específica 3 (CE3).

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

2.3.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica hauria de fer que l'alumnat fora capaç d'analitzar des d'una perspectiva crítica els sistemes d'idees i valors que les obres literàries vehiculen. També hauria de permetre-li reflexionar sobre la configuració del cànon tradicional de la literatura universal i sobre l'aparició de cànons alternatius a partir de la literatura de cultures diferents a l'europea occidental, i a partir de la literatura escrita per les dones.

Finalment, l'alumnat hauria de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis crítiques argumentades de les obres estudiades per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En tot el procés s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el procés de documentació i de difusió vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica a la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 2 (CE1 i CE2), especialment pel que respecta, d'una banda, a la formalització retòrica de les idees en les obres estudiades i, de l'altra, a la seua contextualització en el marc de les idees

estètiques, religioses, polítiques o filosòfiques dels moments històrics de producció i de recepció.

La lectura interpretativa i crítica d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals es vincula especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi crítica i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es pot posar en relació amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.4. Competència específica 4 (CE4).

Produir textos literaris i participar en actuacions literàries, en diferents suports, de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura universal.

2.4.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència específica té dues dimensions. D'una banda es pretén que l'alumnat cree textos literaris a partir dels models estudiats en el curs. Aquests textos de creació han de fer part de diferents gèneres literaris i de diferents temàtiques.

En un segon pla es pretén també que l'alumnat participe en activitats que impliquen la difusió social de la literatura, bé a través recitals, lectures públiques, representacions teatrals, la interpretació de textos literaris musicats, o l'organització d'exposicions o de rutes literàries.

El desplegament d'aquesta competència hauria de permetre a l'alumnat explorar el seu costat creatiu, alhora que posar en pràctica, a través de l'escriptura literària, els aspectes formals i simbòlics treballats a partir de la lectura interpretativa, analítica, comparativa i crítica de les obres de la literatura universal llegides en el curs.

La creació literària i la participació en espectacles teatrals o literaris, vincula aquesta competència específica especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, i en consciència i expressió culturals. En el procés de preparació i d'execució es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

3. Sabers bàsics.

L'apartat de sabers bàsics està dividit en dos blocs. El primer s'organitza en tres epígrafs que permeten combinar gèneres literaris i enfocaments temàtics. En l'epígraf primer, la literatura del jo es pot concretar en una tria d'obres i d'autors que va des de la poesia lírica a la novel·la existencialista, passant pels diferents gèneres autobiogràfics. El segon se centra en el teatre en dues dimensions, d'una banda els gèneres teatrals i d'altra el teatre com a espectacle. En el tercer apartat s'enumeren temes i gèneres organitzats en dues dimensions, la realista i la fantàstica. En aquest apartat cal tenir en compte que es poden combinar múltiples perspectives a l'hora de triar els sabers per a planificar el treball de les diferents competències de la matèria. Es pot partir des les llegendes i els mites, de la poesia èpica, de la narrativa de ficció, però també de la poesia social, per exemple. El quart apartat se centra en la literatura assagística.

En el segon bloc es presenten els conceptes i les estratègies que cal que l'alumnat pose en acció en els diferents processos de lectura i d'escriptura creativa. Així, trobem en aquest apartat els contextos per a compartir les experiències lectores, els trets característics dels gèneres literaris, la relació entre forma i sentit en la literatura, juntament amb els conceptes clau de la teories crítiques que l'alumnat haurà de posar en marxa en el seu treball de lectura interpretativa, comparativa o crítica. Finalment, hi ha un apartat que recull el

metallenguatge de la crítica literària i els criteris i les fonts per a la selecció autònoma d'obres de lectura.

Com a criteri general, els sabers es presenten de manera que el professorat pugua dissenyar els itineraris lectors que considere més adequats, tot combinant els ítems dels dos blocs i dels diferents apartats. No es tracta en cap cas d'esgotar totes les possibilitats en un curs acadèmic, ni d'aplicar els sabers d'una manera exhaustiva o mecànica seguint l'ordre en què es presenten. Es tractaria, més aviat, de fer una tria de lectures que permeta la planificació d'un treball competencial combinat, coherent i ric dels diferents sabers en relació amb les quatre competències de la matèria.

3.1. Bloc 1. Temes i gèneres de la literatura universal.

Transversal a totes les CE.

<p>3.1.1. Literatura del jo</p> <ul style="list-style-type: none">– Poesia.– Literatura del jo: diaris, memòries, autobiografies, cartes, ficció autobiogràfica.– Narrativa ficcional existencialista.
<p>3.1.2. El teatre</p> <ul style="list-style-type: none">– Gèneres teatrals.– Espectacles teatrals.
<p>3.1.3. Imaginar-se el món: mons imaginats i mons reals</p> <ul style="list-style-type: none">– Mitologies.– Herois i heroïnes.– Viatges reals i imaginaris.– Espais y criatures fantàstiques.– Utopies, distopies, ciència ficció.– <i>Bildungsroman</i> o novel·la de formació.– Espais privats i espais públics.– Desigualtats, discriminació, violències.– Guerra i revolució.– Migracions i identitats culturals.– Colonialisme i emancipació: feminisme i descolonització.– La literatura de aventures y la novel·la policíaca.– Literatura de terror.– L'ésser humà, els animals i la natura.
<p>3.1.4. La literatura d'idees: l'assaig</p>

3.2. Bloc 2. Conceptes, estratègies i valors per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració i la creació literàries

Transversal a totes les CE

<p>3.2.1. Estratègies i conceptes</p> <ul style="list-style-type: none">– Participació en diferents modalitats de discussió literària: tertúlies, debats i converses literàries.– Establiment dels elements constitutius dels gèneres literaris en relació amb el sentit de
--

l'obra.

- Descripció de les formes literàries en relació amb el significat i sentit dels textos.
- Aplicació a la lectura interpretativa de les teories de la recepció literària: la recepció històrica de les obres literàries.
- Aplicació a la lectura interpretativa de les teories de la recepció literària: l'obra literària en el procés de lectura.
- Cerca d'informació social, històrica, cultural i artística necessària per a interpretar les obres i comprendre'n el lloc en la tradició literària.
- Descripció dels processos d'intertextualitat en la lectura comparada de textos literaris, no literaris i altres manifestacions artístiques.
- Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: ideologies i literatura.
- Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: feminisme i literatura.
- Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: diversitat i literatura.
- Utilització del metallenguatge literari en relació a: aspectes temàtics, de gènere i subgènere, elements de l'estructura i l'estil (retòrica, poètica, narratologia) i valors ètics i estètics de les obres.
- Aplicació de criteris i ús de fonts per a la selecció autònoma d'obres de lectura del cànon universal.

3.2.2. Estratègies i valors

- Expressió raonada d'opinions personals sobre obres literàries de literatura universal.
- Expressió raonada d'interpretacions documentades sobre diferents aspectes de la literatura universal.
- Expressió de les emocions a través de la lectura i de la creació literàries.
- Elaboració acurada de treballs d'investigació al voltant de les obres de la literatura universal.
- Participació constructiva i col·laborativa en tasques compartides de creació literària o en manifestacions escèniques.
- Participació constructiva i col·laborativa en intercanvis comunicatius a propòsit de la lectura d'obres de la literatura universal.
- Sentiment de gaudi personal en la lectura autònoma d'obres de la literatura universal.
- Establiment acurat de relacions entre els textos literaris i altres textos literaris, no literaris, o amb altres obres artístiques.

4. Situacions d'aprenentatge.

En les situacions d'ensenyament i aprenentatge que es plantegen hauria d'haver una estreta complementació entre, d'una banda, la lectura guiada interpretativa de textos literaris curts i de fragments i, d'altra, la lectura autònoma de textos complets. En el primer cas, caldria que hi haguera un acompanyament docent a peu d'aula per tal d'afinar la capacitat de lectura profunda de l'alumnat. En el cas de la lectura de llarga durada d'obres completes, es podria alternar la lectura a classe amb la lectura autònoma a casa.

Les lectures de textos literaris haurien d'anar acompanyades d'activitats de recerca d'informació de diferents fonts acadèmiques fiables que completen la contextualització de les obres estudiades. Aquestes fonts aportarien informació sobre les condicions socials i biogràfiques que van condicionar la producció dels textos; el context cultural i estètic en què apareix l'obra; les vicissituds de la recepció de les obres en diferents moments històrics; o els contactes intertextuals entre l'obra estudiada i d'altres obres anteriors i posteriors, i amb diverses manifestacions artístiques.

Les lectures seleccionades haurien de combinar obres del cànon de la literatura universal tradicionalment sancionat per l'acadèmia amb d'altres obres de cànons alternatius o

emergents. En tot cas, caldria incorporar la literatura escrita per dones escriptores i obres destacades procedents de tradicions literàries diferents del cànon occidental.

La tria de les lectures hauria de mantenir un equilibri entre la prescripció lectora d'aquells textos que es consideren imprescindibles per a tot l'alumnat, i la possibilitat d'escollir lliurement a partir d'una llista de lectures preseleccionades pel professorat.

L'enfocament comparatista entre obres de diferents contextos culturals, diferents èpoques, diferents autors, diferents formats artístics, hauria d'estar present en les activitats d'interpretació dels textos. També s'hauria de fer atenció als processos d'intertextualitat, a les influències d'unes obres en altres obres, als processos de transformació i d'aprofitament, i als transvasaments de codis artístics.

Quant a la lectura interpretativa, podria seguir les pautes de la recepció literària centrada en el lector, de manera que s'estudiara la presència del lector model en els textos i la manera com aquests l'interpel·len i el guien en la construcció del sentit a través del procés de lectura. En aquest sentit resulten interessants també els postulats de la resposta del lector, de manera que es podria treballar a classe al voltant de la resposta emocional que provoca l'encontre entre l'univers personal del lector i l'univers que l'obra literària presenta al receptor.

Tot aquest treball interpretatiu hauria de tenir plasmació en dos nivells diferents. D'una banda, en un nivell individual, les reflexions i les respostes emocionals que provoca la lectura dels textos es podrien plasmar en textos interpretatius escrits de manera personal (assaig literari, ressenya, nota de premsa, columna d'opinió). D'altra, convindria que l'experiència lectora se socialitzara a través d'activitats de tertúlia, debat, entrevista, conversa. En aquesta línia, l'ús d'entorns comunicatius virtuals i analògics podria servir també de vehicle per a la comunicació de les experiències lectores. Fòrums de lectura, blogs personals o d'aula, xarxes socials, revistes digitals o analògiques o premsa local, podrien ser plataformes òptimes per fer que l'alumnat compartira les seues vivències literàries.

L'intercanvi comunicatiu al voltant dels processos de lectura pot adoptar diferents situacions com ara la tertúlia literària, el debat televisiu simulat amb diferents rols repartits, o bé les converses literàries en què l'alumnat pot adoptar el rol de l'autor o autora i ser entrevistat per altres alumnes. Les converses poden girar al voltant del sentit del textos, de la tesi proposada o de l'impacte de l'obra al llarg de la història.

En aquesta etapa no s'hauria de deixar de banda la investigació en el camp de les humanitats com una manera de preparar l'alumnat per als estudis superiors. Així la interpretació dels textos que deriva de les lectures guiades i autònomes, com també les activitats de recollida d'informació i d'anàlisi contextualitzadora, haurien de desembocar en la realització de treballs de recerca senzills en què s'aplicaren els principis metodològics de la investigació en el camp de les humanitats i, concretament, dels estudis literaris. Aquestes activitats d'investigació es podrien concretar en l'elaboració de monografies senzilles, o bé en la preparació i en la impartició de conferències magistrals davant d'un públic. Aquestes activitats podrien tenir un caràcter interdisciplinari i involucrar altres matèries del curs.

Per un altre costat, en aquesta etapa s'hauria de continuar amb l'estímul de la creació literària. Les activitats d'escriptura literària podrien prendre la forma de tallers que podrien partir de la imitació dels textos estudiats. Aquests activitats creatives, a banda d'estimular la creativitat de l'alumnat, ajuden a millorar les seues destreses comunicatives, alhora que permeten interioritzar els mecanismes formals que posen en marxa les autores i els autors dins de les convencions que marquen el diferents gèneres literaris.

A més de l'escriptura creativa, s'hauria de fomentar la recitació de textos, la dramatització, les representacions teatrals i, quan siga possible, el treball artístic interdisciplinari amb altres matèries del curs.

En aquesta etapa s'hauria de continuar incorporant la dimensió social de la literatura, tot incloent en la planificació didàctica, la visita a biblioteques i arxius, a cases-museus d'escriptors, la participació en rutes literàries o en fires del llibre, l'assistència a presentacions de llibres, conferències, exposicions, i també a representacions teatrals, o el visionat de pel·lícules.

Finalment, l'ús del llenguatge metaliterari s'hauria d'afinar en aquesta etapa. En aquest sentit, s'hauria de continuar a partir del treball realitzat en l'etapa anterior, especialment a partir del segon cicle de l'Educació Secundària. S'hauria de tenir en compte, doncs, el domini previ dels conceptes de retòrica, poètica, narratologia i la crítica literària, per aprofundir i ampliar el seu repertori i els contextos en què s'apliquen. S'hauria de procurar sempre que l'estudi d'aquest metallenguatge no constituïra una finalitat en si mateix i que anara associat sempre a les activitats d'interpretació dels textos literaris.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i l'aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1 (CE1).

Llegir, analitzar i interpretar clàssics de la literatura universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com els simbòlics, i també les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

5.1.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura d'obres rellevants de la literatura universal, tenint en compte aspectes temàtics, de gènere i subgènere, i els elements de l'estructura i de l'estil.

5.1.2. Elaborar una interpretació personal a partir de l'anàlisi d'obres rellevants de la literatura universal, atenent aspectes històrics, socials i culturals relacionats amb els contextos històrics de producció i de recepció, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.1.3. Apreciar i argumentar el valor patrimonial i la diversitat cultural que es manifesta en les obres literàries del cànon de la literatura universal.

5.1.4. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura interpretativa i analítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

5.2. Competència específica 2 (CE2)

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

5.2.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura comparada d'obres rellevants de la literatura universal, atenent les seues relacions amb altres obres literàries i amb diferents tipus de manifestacions artístiques, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables

i diverses.

- 5.2.2. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura comparada en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.3. Competència específica 3 (CE3)

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

- 5.3.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura crítica d'obres rellevants de la literatura universal, tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.
- 5.3.2. Reflexionar críticament i argumentar sobre la manera com s'ha constituït el cànon de les obres de la literatura dramàtica universal.
- 5.3.3. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura crítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.4. Competència específica 4 (CE4)

Produir textos literaris i participar en actuacions literàries, en diferents suports, de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura universal.

- 5.4.1. Produir textos literaris en suports orals, escrits, multimodals, individualment i col·lectiva, partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i seguint models d'autors i d'autores rellevants de la literatura universal.
- 5.4.2. Participar de manera activa, constructiva i col·laborativa en projectes d'escriptura creativa i en propostes escèniques i artístiques relacionades amb les obres de la literatura universal com a mitjà d'expressió de les vivències personals i de la pròpia visió del món.